

บทที่ 4

รัฐใต้หลังคา : รายการสารคดีเพื่อชีวิตครอบครัว

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า "ครอบครัว" เป็นสถาบันที่มีขึ้นมาพร้อม ๆ กับการกำเนิดของมนุษย์ เพราะฉะนั้น ครอบครัวจึงถือได้ว่าเป็นสถาบันสังคมที่เก่าแก่ของมนุษย์ เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงใหญ่ ๆ เกิดขึ้นในสังคม เช่น ในบางประเทศมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยนำเอาระบบสังคมนิยมมาใช้ สถาบันครอบครัวก็ย่อมต้องได้รับความกระทบกระเทือนไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามครอบครัวก็ยังไม่ถูกทำลาย ยังคงดำรงอยู่ได้ด้วยความสำเร็จเรียบร้อย จนอาจกล่าวได้ว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่คงทนที่สุดสถาบันหนึ่งในสังคมมนุษย์

หากจะกล่าวถึงคำว่า ครอบครัว เราทุก ๆ คนก็คงพอจะนึกภาพออกว่าหมายถึงอะไร แต่ถ้าจะให้คำจำกัดความที่รัดกุมเพื่ออธิบายว่าครอบครัวคืออะไร ก็คงจะหาคำนิยามที่ตรงความเป็นจริงได้ยาก หนังสือพัฒนาการของครอบครัวและเด็ก ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2511 จัดพิมพ์และจำหน่ายโดยสมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้ความหมายว่า "ในแง่ชีววิทยา ครอบครัวหมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันโดยทางสายโลหิต ส่วนในทางสังคม ครอบครัวอาจเป็นกลุ่มคนที่อยู่รวมกันภายในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันในทางสายโลหิตก็ได้ ครอบครัวเช่นนี้มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า "ครัวเรือน" ครอบครัวเดียวกันอาจจะไม่อยู่ร่วมหลังคาเดียวกันก็ได้ แต่ทุกคนในครัวเรือนมีปฏิริยาต่อกันในบทบาททาสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง มีความรักกัน เอาใจใส่กัน มีจิตผูกพันกัน"

จากคำนิยามดังกล่าวจึงทำให้สามารถกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นหน่วยขนาดเล็กของสังคม ซึ่งสมาชิกของครอบครัวมีความผูกพันต่อกันโดยสายโลหิต และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรจะเปี่ยมไปด้วยความรักและความเข้าใจกัน ความสนิทสนมระหว่างสมาชิก ควรจะมีมากเป็นพิเศษซึ่งครอบครัวโดยปกติก็มักมีความสัมพันธ์แบบนี้แต่บางครอบครัวก็ได้มีความสัมพันธ์ดีเท่าที่ควร ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยประการต่าง ๆ เมื่อสมาชิกของครอบครัวขาดความสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้ว ผลที่ตามจึงมีแต่ความขมขื่น และความทุกข์

โดยทั่วไปครอบครัวไทยในเมืองมักมีขนาดครอบครัวเล็กกว่าครอบครัวในชนบท ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายด้านที่ผลักดันให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง และมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว¹ มากขึ้น

แต่ครอบครัวเดี่ยวในสังคมไทยไม่เหมือนกับครอบครัวเดี่ยวในสังคมตะวันตกที่สมาชิกครอบครัวมี บิดา-มารดา และบุตรเท่านั้น แต่ครอบครัวเดี่ยวของไทย นอกจากจะมีสมาชิกที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรแล้ว ก็ยังมีบุตรอื่น ๆ เช่น ญาติสนิทของครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็น ปู่ย่า ตายาย ป้า น้า อา ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวด้วยว่า เอื้ออำนวยเพียงใด

¹ ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามี-ภรรยา และบุตรธิดาอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน มีความรับผิดชอบผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น โดยความสัมพันธ์นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสายโลหิต

หน้าที่หลักของครอบครัว มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. การสร้างสมาชิกให้สังคม

ครอบครัวเป็นแหล่งผลิตสมาชิกให้แก่สังคมซึ่งนับว่าเป็นหน้าที่สำคัญ เพราะ การมีสมาชิกเพิ่มก็คือการสืบเชื้อสายต่อไปภายหน้า เมื่อครอบครัวให้กำเนิดบุตรก็มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูจนกว่าบุตรจะช่วยตัวเองได้ ต้องให้การศึกษาดีที่สุดเพื่อให้สามารถช่วยตัวเองได้ และเติบโตเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม

ในสังคมเกษตรกรรมโดยทั่วไปมักมีบุตรหลาย ๆ คนเพื่อเป็นแรงงานในการทำงาน แต่มาในขณะนี้สังคมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เป็นสังคมอุตสาหกรรม และภาวะเศรษฐกิจมีข้อบังคับมากยิ่งขึ้น แนวความคิดเดิมๆ ก็เริ่มเปลี่ยนไป แต่ละครอบครัวจึงนิยมมีบุตรน้อยลง

2. การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม

ครอบครัวเป็นสถาบันขั้นมูลฐานที่จะเป็นแหล่งทำนุบำรุงรักษา และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม บุตรจะเรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคมจากบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว และเริ่มต้นแยกแยะสิ่งถูก-ผิดได้ในเวลาเดียวกัน รู้วิธีการดำรงอยู่ในสังคม รู้เขาทำอะไร อย่างไร เมื่อไหร่ ก็เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่วัยทารก ซึ่งเป็นกระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป จึงไม่ค่อยรู้สึกตัวว่าถูกสอน เพราะฉะนั้นความรู้ทั้งหมดจึงได้มาจากการอบรมบ่มนิสัย จึงกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นศูนย์กลางสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ระเบียบสังคม ซึ่งเป็นการเตรียมตัวออกสู่สังคมภายนอก อย่างแท้จริง

3. การปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย

เป็นหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ครอบครัวมีต่อสมาชิก โดยการให้การคุ้มครอง และเลี้ยงดูบุตร ในด้านร่างกาย คือให้เติบโตขึ้นอย่างมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ แข็งแรง ส่วนด้านจิตใจให้มีจิตใจสมบูรณ์สามารถเผชิญปัญหาที่ผ่านเข้ามาได้อย่างกล้าหาญ และหาทางออกได้ถูกต้องโดยมีสุขภาพจิตที่แข็งแรงสมบูรณ์

4. ครอบครัวเป็นสถานที่กำหนดสภาพของบุคคล

สมาชิกใหม่อันได้แก่ บุตร ย่อมได้รับสภาพทางสังคมตามสภาพของ บิดามารดา

ทั้งหมดนี้เป็นหน้าที่ที่ครอบครัวให้แก่สมาชิกของครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานที่จะสืบเนื่องไปสู่หน้าที่อันยิ่งใหญ่ต่อสังคมภายนอก

การที่เราถือว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อสังคมนั้น สืบเนื่องมาจาก ครอบครัวอยู่ในฐานะที่เป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง ครอบครัวไทยจัดว่ามีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมาก มาตั้งแต่อดีตปัจจุบัน ในอดีตครอบครัวไทยทำหน้าที่คล้ายโรงเรียน ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ในครอบครัวให้เรียนรู้การประกอบอาชีพตามแบบบรรพบุรุษ และเรียนรู้วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ในสังคม ครอบครัวไทยให้ความสำคัญแก่เด็กอย่างมากแม้จนปัจจุบันเด็กก็ยังเป็นที่รวมความสนใจของคนในครอบครัว เด็กจึงเป็นความหวังทุกสิ่งทุกอย่างของครอบครัว และทุกครอบครัวมีความหวังที่จะได้เห็นเด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ก็หมายถึงว่าแต่จะครอบครัวต้องมีแนวทางดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพให้แก่สังคมนั่นเอง

สภาพครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในหลาย ๆ ด้าน จึงมีผลกระทบต่อครอบครัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำมาหาเลี้ยงชีพ และค่านิยมของคนในสังคม ชีวิตในครอบครัวที่เคยอยู่กันอย่างมีความสุขก็มีปัญหาหลายอย่างเกิดขึ้นจนทำให้บางครอบครัวมีความขัดแย้งกัน ผู้นำในครอบครัวก็เกิดการแตกแยกถึงขั้นการหย่าร้างก็มีมากขึ้น โดยเฉพาะครอบครัวที่อยู่ในชุมชนเมืองที่อัตราการหย่าร้างมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญทางด้านครอบครัวอย่างยิ่ง และสาเหตุของการหย่าร้างนั้น ส่วนมากเกิดขึ้นจากการมีทัศนคติไม่ตรงกัน ไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน และการมีทิฐิมาเนตอกัน การหย่าร้างนอกจากจะมีผลกระทบกระเทือนทางจิตใจและการดำเนินชีวิตของผู้ที่หย่าร้างแล้วยังทำให้กระทบกระเทือนต่อลูก ๆ และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวด้วย

นอกจากครอบครัวในปัจจุบันจะมีปัญหาการหย่าร้างแล้ว ปัญหาบางอย่างเช่น การอบรมบ่มนิสัยลูก ความใกล้ชิด ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจระหว่างวัย ความสำนึกในหน้าที่ของการเป็นสามีภรรยาที่ดี และความมั่นคงในชีวิต ก็นับเป็นปัญหาที่รุมเร้าครอบครัวไทยอยู่ในขณะนี้

รายการรัฐได้หลังคา : รายการสารคดีเพื่อชีวิตครอบครัว

รายการรัฐได้หลังคาก็เป็นรายการสารคดีทางโทรทัศน์รายการหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการผลิตรายการเพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดความรัก ความเข้าใจอันดีภายในครอบครัว "เนื่องจากทีมงานผู้ผลิตตระหนักว่าการที่ครอบครัวจะดีหรือมีความสุขได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวความรัก ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว จะเป็นพื้นฐานที่ดีของสังคม และมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสุข ความราบรื่น ความมั่นคงและความเป็นปึกแผ่นให้

แก่ประเทศชาติในที่สุด

เมื่อพิจารณาเนื้อหา และการนำเสนอรายการในแต่ละตอนนั้น ก็
สามารถสรุปได้ว่ารายการรุ่งใต้หลังคาเป็นรายการสารคดีที่เสนอเรื่องราว
เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของครอบครัวต่าง ๆ ที่มีความทุกข์ ความสุข รวมทั้ง
ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และวิธีแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป ในแต่ละครอบครัว
ซึ่งแต่ละครอบครัวก็มีเรื่องราวให้มองหลายแง่หลายมุม แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทางราย
การนำเสนอเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น มีชั้นในครอบครัวที่เป็นผู้ร่วมรายการ
นอกจากนี้ สารประโยชน์ต่างก็ถูกสอดแทรกอยู่อย่างมีศิลปะ ในรูปแบบ
ของความบันเทิง และเนื้อหาของรายการรุ่งใต้หลังคาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม
มากยิ่งขึ้น หากนำมาวิเคราะห์ และนำสารประโยชน์ที่ได้รับจากรายการมา
ปรับให้เข้ากับครอบครัว แล้วพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียใจ และเสียดาย เป็นอย่างยิ่งที่รายการ
สารคดีเพื่อชีวิตครอบครัว เช่น รายการรุ่งใต้หลังคาต้องยุติการผลิตรายการ
ทั้งนี้เนื่องจากเป็นนโยบายของบริษัท ประกอบกับสัญญาที่ทำกับสถานีวิทยุทร
ทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ซึ่งเป็นสัญญารายปีได้หมดอายุ แต่ในอีกแง่
มุมหนึ่งก็คือว่าเป็นเรื่องที่เกิดในวงการสื่อมวลชน เพราะรายการในวงการสื่อ
มวลชน จะมีอยู่ 2 ลักษณะคือ รายการดัง แต่ไม่ค่อยดี และรายการที่ดีมีคุณ
ภาพแต่ไม่ดัง ซึ่งผู้ผลิตรายการส่วนใหญ่มักจะเลือกจัดทำรายการประเภทแรก
เพราะว่าผู้ที่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการจัดรายการนั้น มักจะวัดจาก
การที่มีชื่อเสียงโด่งดัง หรือมีประชาชนนิยมมากที่สุดที่สำคัญ ก็คือรายการดัง
กล่าวแล้วมักจะมีผู้สนับสนุนรายการมากมาย "ถือเป็นแหล่งเงินแหล่งทอง"
ส่วนรายการที่ดีมีคุณภาพดีมักจะมีคนดูน้อย ผู้อุปภัมภ์รายการน้อย จนบางครั้งก็
ไม่อาจจัดรายการดังกล่าวต่อไปได้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะปัจจุบันนี้สื่อมวลชน

ชนทุกประเภทกลายเป็นธุรกิจ ดังนั้นเนื้อหาและรายการของสื่อมวลชนจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ไม่ใช่ที่ความต้องการชมของผู้ชม ดังนั้นสื่อมวลชนของไทยอาจมีปริมาณไม่น้อยหน้าใครแต่ยังล้าหลังในแง่ของคุณภาพอยู่มาก

แต่อย่างไรก็ตามจากครอบครัวซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันเก่าแก่ของสังคม และเป็นสถาบันที่คงทนมากที่สุด รายการรัฐใต้หลังคาได้ทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดีในอันที่จะถ่ายทอดให้ผู้ชมได้เห็นว่าครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวมีการดำรงชีวิตผู้อย่างไร พยายามเสนอปัญหา และแนวทางแก้ไข นอกจากนี้ยังได้แสดงความจริงอย่างหนึ่งให้ปรากฏ นั่นก็คือชีวิตครอบครัวจะอบอุ่น มีความสุขได้ไม่ใช่เหตุผลของสืบเนื่องจากการมีเศรษฐกิจที่ดี หากแต่อาศัยความรักความผูกพันของบุคคลในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญ

สำนักหอสมุด